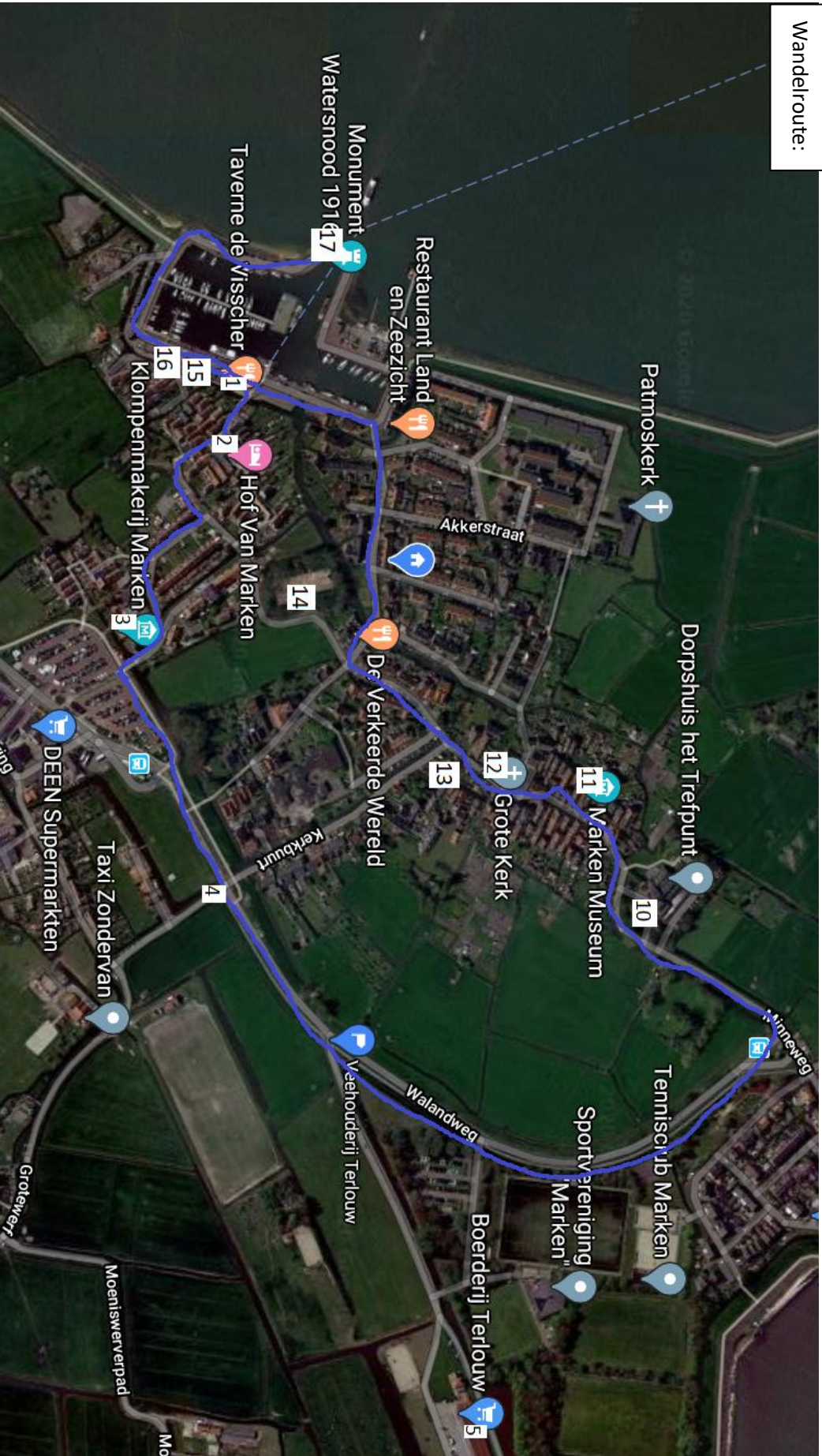

Wandelroute:

Fietroute:

1. **Sijtje Boes:** In de tweede helft van de negentiende eeuw werd Marken ook ontdekt door “vreemden”. Net zoals in Volendam waren dit de kunstenaars die zich aangetrokken voelden door de aanblik van de kleurrijke klederdracht en het dorp met zijn schilderachtige haven, zijn smalle steegjes en zijn vele bruggetjes. Het ‘vreemden’ verkeer betekende een groeiende bron van inkomsten voor de arme Markers. Eén van de eilandbewoners die dat als eerste doorhad, was de legendarische Sijtje Boes. Ze maakte met haar zakelijke instinct een toeristenattractie van het eiland. Ruim zestig jaar lang liet zij tegen een bescheiden entree haar typisch Marker huisje zien aan bezoekers. In het huisje Havenbuurt 21 dreef zij een souvenirwinkeltje, deze souvenirwinkel staat hier nog steeds!
In 1983 stierf Sijtje Boes.

(icoontje hof van marken)

2. **Hof van Marken:** in 1903 brak er brand uit in hotel de Jong op Marken, deze had heftige gevolgen, de houten huizen stonden zo dicht op elkaar dat in korte tijd de gehele wijk in vlam stond. De brandweer op Marken kon dit niet alleen blussen en riep de hulp in van Monnickendam. Destijds was er nog geen dijk die Marken met het vasteland verbond. De brandweerwagen uit Monnickendam werd op een motorboot gereden, maar door dichte mist, kon het eiland niet gevonden worden en moest de brandweerwagen weer terugkeren. De brand verwoestte vele huizen. Na 1903 is hotel de Jong weer opgebouwd, tegenwoordig onder de naam: Het Hof van Marken. Destijds was het Hof van Marken dé plek waar de schilders verbleven die het pittoreske eiland naschilderden. Het hotel had als eerste een telefoonverbinding op Marken waar graag gebruik van werd gemaakt.

Figuur 1 Na de brand

(icoontje klomp)

3. **De Klompen fabriek:** Van harte welkom bij één van de oudste klompenmakers van Nederland. Wist u dat klompen eigenlijk uit China komen? Natuurlijk hadden deze klompen een andere vorm, maar in Duitsland, België en Nederland hebben ze het klompen maken afgekeken van China.

Na het uitvinden van de stoommachine werd het klompen maken op industriële schaal toegepast. Er kon zo sneller gewerkt worden, maar het bleef toch voor een groot gedeelte handwerk en er was behoorlijk wat vakmanschap voor nodig! Bovendien was het met de scherpe beitels, aangedreven door stoom, een gevaarlijke klus!

In Nederland worden nog steeds klompen gemaakt voor dagelijks gebruik, maar deze klompenmakerij wordt nu gebruikt om te laten zien hoe het er vroeger aan toe ging, alsof de tijd heeft stilgestaan.

De stoommachine die binnen te zien is, heeft een indrukwekkende reis over de wereld gemaakt, de machine is in 1913 gebouwd in Duitsland en is hier in gebruik genomen. Marken was toen een eiland, de distributie van klompen op het vaste land was veel gemakkelijker, dus de stoommachine werd op Marken overbodig. Na daarna kort gebruikt te zijn geweest in Amsterdam, werd de machine aan een

Braziliaanse suikerriet plantage verkocht. De stoommachine heeft leren banden, deze kunnen erg slecht tegen het warme en vochtige klimaat in Brazilië, daardoor werd het onderhoud al gauw te duur. Daarom heeft de machine jaren in een oude schuur opgeslagen gestaan tot een antiquair hem weer terughaalde naar Nederland. De machine werd in Limburg bij iemand thuis gebruikt om stroom op te wekken (in die tijd een hele luxe!), maar de vrouw des huizes vond het al gauw welletjes. De voordelen wogen nooit op tegen de nadelen.

De huidige klompenmaker heeft er alles aan gedaan om de sfeer van toen te bewaren en ook te herstellen om weer terug te brengen naar hoe het vroeger was. Zijn verzameling stoommachines is zeer indrukwekkend! De verzameling werd al flink uitgebreid toen hij in zijn zoektocht een stoommachine tegenkwam die wel heel erg leek op die uit het logboek van de oude fabriek. Het heeft meer dan een jaar geduurd om de leren banden te herstellen, de spoelen compleet te maken en de machine weer naar behoren te laten werken. Er was slechts één originele beitel bewaard in de fabriek, maar de rest is overal door Nederland en Duitsland gevonden.

Deze machine staat aan het begin van het industrieel klompen maken in Nederland.

4. **Zereiderpad:** in de 13e eeuw werd Marken door een zware storm gescheiden van de rest van Noord-Holland. In deze tijd waren er monniken uit Friesland die het eiland kochten, zij bedreven er landbouw en veeteelt. Om het eiland te beschermen, bouwden ze hun boerderijen op hoogten, de zogenaamde werven. Het Zereiderpad lag toen tussen de twee aangelegde werven: De Monnikenwerf, nu een deel van de Kerkbuurt en de inmiddels verdwenen Kloosterwerf. Deze kloosterwerf is nu verdwenen in het water. Op de foto staan twee jongetjes op het Zereiderpad. In de klederdracht van vroeger droegen jongetjes ook rokken en hadden ze even lang haar als de meisjes.

Jongens van 8 en meisjes van 10 jaar oud kregen kleding die meer leek op de volwassen kleding, de tussendracht genoemd. Dat de Marker Klederdracht zo uitgebreid is, is te danken aan het feit dat er weinig landbouw mogelijk was. Wanneer de mannen op zee waren, waren de vrouwen en kinderen op elkaar aangewezen. Daarom was er tijd genoeg om de kleding rijk te versieren met borduurwerk.

(icoontje koe)

5. **Veehouderij op Marken:** in de zomer kun je genieten van de bonte verzameling koeien die buiten staan te grazen. Kijk er ook niet vreemd van op als je een keertje op het fietspad moet wachten op overstekende koeien! Een leuk gezicht. Je bent ook van harte welkom om even een kijkje te nemen bij de koeien die binnen staan. Op zaterdag is het zelfs mogelijk om de streekproducten winkel te bezoeken, welke ook op de boerderij te vinden is.

Voorheen hadden de Marker boeren het niet zo breed. De meeste mannen waren vissers, maar er was in 1881 een vrouw die alleen achterbleef met drie kleine kinderen toen haar echtgenoot verdronk op zee. Noodgedwongen begon zij met boeren. Marken bleef natuurlijk regelmatig overstroomd wat grote gevolgen had voor de kwaliteit van het grasland. In de zomer stonden de koeien buiten op zompige, brakke weilanden. Extra inkomsten werden gehaald uit het verkopen van hooi, dat lieten ze extra lang groeien om de kans op hooibroei

te verkleinen. Het hooi was geliefd in de Vechtstreek waar de Markers over de Zuiderzee naartoe voeren.

Na de komst van de Afsluitdijk ging het nog beter. Het bleef wel lastig om een stabiele markt voor de producten te creëren. In de zomer hadden ze een overschot aan melk, in de winter een tekort zodat er in de winter geprobeerd werd om er boter en kaas van te maken. Marken telde in 1957, na de aanleg van de dijk naar het vasteland, zo'n zestien melkveehouders. Tegenwoordig is het er nog maar één.

- Het Goudriaankanaal:** na de watersnoodramp van 1825, waarbij grote delen van Waterland onder water kwamen te staan, wilde koning Willem I Amsterdam tegen stormvloed en beschermen door het IJ af te sluiten. Om de stad toch een goede verbinding te geven met de Zuiderzee en daarmee met de wereldzeeën, werd besloten om een kanaal van IJdoorn door Waterland, de Gouwe en Marken te graven: het Goudriaankanaal. Als het plan zou zijn uitgevoerd zou een groot deel van Marken zijn vergraven. Amsterdam was echter fel tegen de afsluiting van het IJ en de Tweede Kamer verzette zich tegen de hoge kosten. In 1828 besloot de koning het graafwerk te staken. De dammen in de Gouwe werden verwijderd en het kanaal gedempt. De smalle sloten zijn er nog wel. Sindsdien is het tracé van het kanaal zoals het op Marken en in Waterland is uitgezet zichtbaar gebleven.
- Werven:** vanaf het 'boerenpadje' (het oosterpad) zijn de verschillende werven goed te zien! Over het ontstaan van de werven is vrij weinig bekend. In de loop der eeuwen zijn er ongeveer 27 namen van werven bekend. In de loop van de tijd zijn de werven uitgebreid en dichter bebouwd, sommige zelfs zo dicht dat ze tegen elkaar aanliggen. Rondom de werven liggen 'bleekvelden' kleine graslandjes waar de bewoners vroeger hun was bleekten. Vlakbij de vuurtoren is nog een vergane werf te ontdekken, het land ligt hier veel hoger dan bij de rest, dit was voorheen de Noorderwerf.

(icoontje vuurtoren)

- Vuurtoren 'Het Paard van Marken':** al sinds 1700 heeft Marken een eigen vuurtoren, op het oostelijke punt van het eiland. Destijds neergezet om de route van de Waddenzee naar Amsterdam te markeren. De huidige vuurtoren "Het Paard van Marken" is in 1839 gebouwd en absoluut een bezoekje waard. 's Winters ontstaat er soms kruinend ijs rondom de 16 meter hoge vuurtoren. In 1971 was dit zó erg dat de toren enkele centimeters van zijn plaats werd geduwd. In 1992 is het oude lichthuis vervangen, dit oude lichthuis is vandaag de dag nog te vinden op de haven van Marken bij de KNRM.

- Het Suikerschip:** ook Marken was tijdens de Tweede Wereldoorlog bezet, toch ging het er hier wel vriendelijk aan toe. Veel te eten was er niet, maar de Markers verkregen op 4 oktober 1944 een fantastisch ruilmiddel waardoor ze in een soort glorie tijd belandden! Zes schepen lagen er bij de Marker dijk toen de vuurtorenwachter uit het raam keek. Eén van de schepen was helaas gezonken! Een wachter had dit schip vluchtig bekeken, deze lag vol met suiker! Deze suiker was door de vijand gevorderd in Dinteloord en onderweg naar Duitsland. Vanaf dat moment ging het snel! Alsof het een goldrush was. Bootjes roeiend naar het gezonken vaartuig, suiker aan boord hijsen en als de duivel weer terug naar de dijk. Er werd

door weer en wind de hele dag door met suiker gesleept, donderdag, vrijdag en zaterdag. Op zondag niet. Wanneer de Markers maandag weer de laatste zakken wilden ophalen, was het schip al leeg! Desalniettemin was er voldoende en dit werd geruild voor tarwe en andere etenswaren. Een feestje!

10. **Oorlogsmonument:** voor het Trefpunt, het dorpshuis van Marken, staat het Oorlogsmonument. Dit staat hier ter herinnering aan de slachtoffers van de Tweede Wereldoorlog. Ook staat hier een gedenkteken dat de inwoners van Marken herinnert aan de crash van een Short Stirling BK 710-vliegtuig in de nacht van 25 op 26 mei 1943. Het propellerblad op het gedenkteken is afkomstig van de originele Short Shirling BK 710

(icoontje museum)

11. **Marker Museum:** het Marker Museum is gehuisvest in zes historische woningen in het oude centrum van Marken. Het museum geeft een uniek inkijkje in hoe men vroeger op het eiland leefde. Zo vind je in het museum een oud Marker vissershuisje en een historische verzameling van Marker Klederdrachten. Elk jaar wordt er een ander thema in het museum belicht. Momenteel is dit museum gesloten.

(icoontje kerk)

12. **Kerk:** de Grote Kerk op Marken werd in 1903 en 1904 gebouwd, maar sommige elementen in de kerk zijn veel ouder. De zeskantige preekstoel, de lezenaar, de kroonluchters en een koperen dubbelblaker stammen uit de 17e eeuw. Ook de klok in de kerktoren stamt af uit de 17e eeuw. Mocht de Grote Kerk open zijn, is het zeker de moeite waard om binnen een kijkje te nemen naar de scheepsmodellen. De Grote Kerk op Marken behoort zelfs tot één van de hoogste punten van Noord Holland!

13. **Bijnamen:** Bijnamen op Marken waren net zo gewoon als in Volendam, er wonen echter minder mensen op Marken waardoor de bijnamen vooral praktisch waren, dus Trijntje van Piet van Klaas van de Toren. (De oorspronkelijke vuurtorenbewoners.) Ook verschillende straatjes en buurten hadden namen. Moeniswerf was zo ver weg dat men het Engeland noemde. Onderaan de Havenbuurt vind je Moskou, Siberië en Nova Zembla want deze waren koud en moeilijk te bereiken met veel water en bruggetjes. Achter Taverne de Visscher ligt buurt IV die Frankrijk werd genoemd, deze was redelijk beschut en aangenaam. Op de Kerkbuurt vind je ook diverse bordjes op huizen met bijvoorbeeld: Vrolijke buurt en Pepersteeg.

Marken ligt volledig omringd door water, wat het voor kinderen nogal gevaarlijk kon maken. Ouders wilden de kinderen zoveel mogelijk op afstand houden, daarom werden er verhalen verteld over de Nokker, deze pakte je als je te dicht bij het water kwam!

14. **De Begraafplaats:** Deze begraafplaats is in 1820 op een terp (de Altenawerf) aangelegd, dit om de overledenen te beschermen tegen het water. Het eiland overstromde regelmatig en het gebeurde voorheen dat de kisten dan na een overstroming ronddobberden. De kisten kregen daarom een messingplaatje met de naam erop, zodat ze weer op de goede plek begraven werden. Marken is niet groot en de graven werden toegewezen onder nummers. Het komt daarom voor dat er drie mensen onder hetzelfde nummer worden begraven. Het is een sobere begraafplaats, maar dat past bij de Marker gemeenschap.

15. **Taverne de Visscher:** dit is de oudste taverne van Marken. Van oudsher had deze taverne ook een slijterijfunctie en was het mede daardoor de centrale ontmoetingsplek op Marken. Roddels en nieuwtjes werden hier sneller verspreid dan er bier kon worden getapt. Tot op heden is de oude woning in originele staat behouden en staat de houten botenverzameling van de oprichter nog steeds uitgestald in de taverne. Wat ons betreft is dit de leukste plaats

om te stoppen voor een kopje koffie of een lunch. Het enige gerecht dat nooit van de kaart is verdwenen? Het Marker visproeverijtje.

(icoontje kijkhuisje?)

16. **Kijkhuisje:** bij een bezoek aan Marken hoort natuurlijk ook een kijkje in het leven van de Markers van vroeger. In dit oude huisje aan de haven kun je met eigen ogen zien hoe de Markers nog geen honderd jaar geleden leefden. De huizen op het eiland bestonden toen slechts uit één kamer, waarin vaak veel mensen leefden. Gezinnen met meer dan tien kinderen waren geen uitzondering! De bedsteden bestonden uit meerdere lagen, zodat behalve vader en moeder, ook een groot aantal kinderen hierin kon slapen. Marken is wereldberoemd om haar Klederdracht, waarvan er onwaarschijnlijk veel variatie bestaat. Zo is er niet alleen speciale dracht voor Pinksteren en Pasen, voor Koningsdag en trouwerijen, wanneer een Marker in rouw is draagt hij gedurende de 7 stadia van rouw alleen al tientallen verschillende varianten van de klederdracht.

(icoontje Wave)

17. **The Wave:** in 1916 werden Marken en vele andere dorpen aan de Zuiderzee getroffen door een grote watersnoodramp. Stel je eens voor: Door de hoge golven werden botters en vaartuigen over de havendijk geslagen tegen de woningen aan. Het gejammer en geroep om hulp ging door merg en been. Mensen werden met ladders, touwen en dekzeilen erop uit gestuurd, maar ze kregen te horen dat de zaak hopeloos was en de dijk ondanks alle moeite het niet zou winnen van het water. Ter herinnering aan deze ramp, waarbij 16 mensen omkwamen, werd in 2016 aan de haven van Marken het monument 'The Wave' onthuld. Het beeld verbeeldt een golf op zee; het ontwerp is door de bevolking van Marken zelf uitgekozen.

18. **Het wapen van Marken:** de vlag van Marken bestaat voornamelijk uit twee kleuren: Azuurblauw en mosterdgeel, deze kleuren zag je ook terugkomen in het kijkhuisje. Op deze vlag is een Morenhoofd afgebeeld, de oorsprong van deze afbeelding is niet bevestigd. Er gaan meerdere verklaringen rond, we hebben er een aantal op een rijtje gezet.

- Vroege Marker zeevaarders zouden tijdens een reis in de buurt van Italië een wapen hebben gezien met vier "Moorkoppen" erop afgebeeld en zo op het idee zijn gekomen om de Markervlag hier ook mee te versieren, ze wilden hierin niet overdrijven en namen genoeg met één kop.
- Het wapen zou wellicht een afbeelding zijn van Christus of de Heilige Mauritius. Ook hierin zijn geen bewijzen.
- Het zou ook kunnen dat meisjes van lichte zeden, woonachtig op Marken, zeelui op bezoek kregen na een lange reis. Deze hadden zongebruinde hoofden en zouden door de meisjes "Moorkoppen" genoemd zijn.

Marken heeft ook een eigen volkslied, daarin komen geen Moren voor. Dit lied wordt bij feestelijke gelegenheden nog steeds gezongen. De tekst en muziek zijn door Albert Klarenberg samengesteld die slechts een paar jaar op Marken woonde, waarschijnlijk had het eiland toch zijn hart veroverd!